

‘ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HUMANITAIRE HULP VAN DE EU’ REEKS ‘EU IN DE WERELD’

Laatste update: september 2018

Concept en uitvoering door:

Een initiatief van:

Met de steun van:

In haar relaties met de rest van de wereld probeert de EU haar belangen veilig te stellen en haar waarden uit te dragen. Eén van die waarden is solidariteit. Die solidariteit wil de EU vormgeven binnen haar ontwikkelingsbeleid door samenwerkingsverbanden en project op te zetten. Maar ook door humanitaire hulp te bieden aan regio's die getroffen worden door een ramp.

Maar wat houdt het ontwikkelingsbeleid en de humanitaire hulp van de Europese Unie precies in? Waarom voert Europa zo'n beleid? Hoe gebeurt dat concreet en wie zijn de hoofdrolspelers? Op deze vragen formuleert dit dossier antwoorden.

In dit dossier:

- *Inleiding*
- *Waarom voert de EU een beleid t.a.v. de Derde Wereld?*
- *Hoe voert de EU een beleid t.a.v. de Derde Wereld?*
- *Wie is verantwoordelijk voor Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp?*

1. INLEIDING

Met het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid wil de EU haar belangen verdedigen in de wereld en haar waarden, zoals het respect voor de mensenrechten, uitdragen. Eén van de instrumenten daartoe is het beleid dat ze voert ten aanzien van de Derde Wereld: ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp. Met Ontwikkelingssamenwerking werkt de EU door middel van 'handel en hulp' op lange termijn aan duurzame ontwikkeling in landen van de Derde Wereld. In geval van een ramp probeert de EU aan de hand van humanitaire hulp op korte termijn hulp te bieden.

Hoe het begon...

Al van bij de start van de Europese samenwerking werkten de lidstaten aan **een Europees Ontwikkelingsbeleid**. Dat beleid was gericht op de toenmalige kolonies of partnerlanden van België, Nederland, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland en Italië. Toen begin jaren 60 de dekolonisatie op gang kwam, besloten de lidstaten om de voormalige kolonies verder te ondersteunen en deze kosten te delen. Deze samenwerking werd in *de Overeenkomst van Yaoundé* vastgelegd (1963), verder uitgewerkt in *de Overeenkomsten van Lomé* met ontwikkelingslanden uit Afrika, het Caraïbisch gebied en de Stille Oceaan (1975-2000). En is intussen opgenomen in het huidige *Akkoord van Cotonou* (2000-2020). Het was pas met het Verdrag van Maastricht (1992) dat het ontwikkelingsbeleid in de verdragen opgenomen werd. Sindsdien (na de Koude Oorlog) ligt de focus meer op de landen die de EU omringen en op het thema 'veiligheid'.

Daarnaast voert de EU al sinds het einde van de jaren 60 **humanitaire hulpacties** uit. Maar deze waren vaak onsamenhangend. Sinds de oprichting van DG ECHO, het Directoraat-Generaal (lees: Ministerie) voor Civiele Bescherming en Europese Humanitaire Operaties, in 1992, coördineert dit Bureau de hulpacties van de EU en verloopt de Humanitaire Hulp een stuk gestroomlijnder.

"Today, the European Union is the world's largest development and humanitarian actor, active in around 150 countries. 75% of our support goes to the world's poorest countries, and we are the only donor to be present in all fragile or conflict-affected countries.

Neven Mimica, Europees commissaris voor Ontwikkelingssamenwerking, 2017

2. DOEL VAN HET EU-BELEID ROND ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HUMANITAIRE HULP?

Het beleid dat de EU voert rond ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp is een instrument van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid van de EU (GBVB). Hiermee kan ze haar belangen bewaken en haar waarden, zoals solidariteit, uitdragen.

Het beleid dat de EU voert ten aanzien van ontwikkelingslanden werkt op 2 pistes. Enerzijds werkt ze op lange termijn aan het bestrijden van armoede door **ontwikkelingssamenwerking**, waarbij ook gewerkt wordt aan duurzame ontwikkeling op vlak van economie, sociale zaken en milieu. De EU wil daarbij ook het respect voor de mensenrechten, de democratie en de rechtstaat van ontwikkelingslanden versterken. Anderzijds is ze solidair met regio's die getroffen worden door rampen door hen op korte termijn **humanitaire hulp** te bieden.

EU Ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp

Uitgangspunt: VN Duurzame Ontwikkelingsdoelen en Europese Consensus over Ontwikkeling

Doel: bestrijden van armoede in de wereld

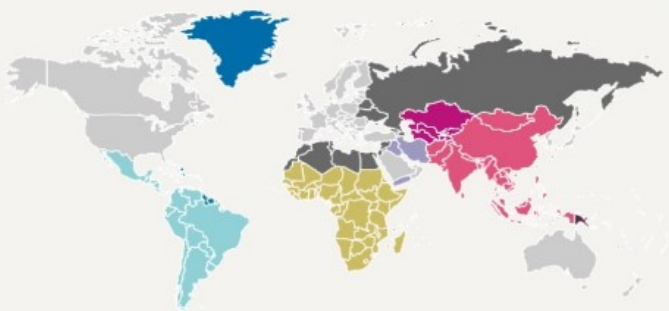
Ontwikkelingssamenwerking

- op lange termijn
- handel en hulp voor duurzame ontwikkeling

Humanitaire hulp

- op korte termijn
- hulp aan regio's die getroffen worden door een ramp

Gericht op

European Union
Global Strategy
#EUGlobalStrategy

EU Globale Strategie

De EU Globale Strategie (zie dossier 'EU buitenlands beleid'), die het EU buitenlands beleid verder ontwikkelt, wil ervoor zorgen dat de EU in alle onderdelen van haar extern optreden rekening houdt met de VN 'Agenda voor Duurzame Ontwikkeling', dus ook in haar ontwikkelingsbeleid.

3. HOE VOERT DE EU EEN BELEID ROND ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HUMANITAIRE HULP?

De Europese Unie wil armoede bestrijden en sterke samenlevingen promoten door middel van een beleid rond Ontwikkelingssamenwerking en rond Humanitaire Hulp, dat ingebed is in een breder VN-kader.

1. Ingebed in een breed kader

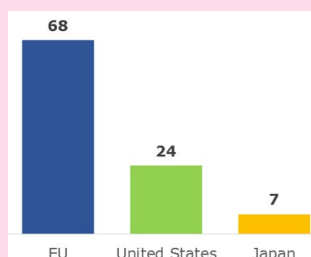
1. De VN Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

De EU vertrekt in haar buitenlands beleid steeds van het beleid van de Verenigde Naties. Voor ontwikkelingssamenwerking is dat niet anders. Sinds 2016 wil de VN werken aan duurzame ontwikkeling in de wereld aan de hand van de 'Duurzame Ontwikkelingsdoelen': 17 doelstellingen (zie afbeelding) en 169 subdoelstellingen die tegen 2030 moeten gerealiseerd worden. Zo wil men armoede bestrijden, duurzame en betaalbare energievoorziening, en schoon water overal in de wereld. Deze 'Agenda voor Duurzame Ontwikkeling' is het uitgangspunt van het EU ontwikkelingsbeleid, en stelt ook de vijf kernelementen van de Agenda centraal: **people, planet, prosperity, peace and partnership**.

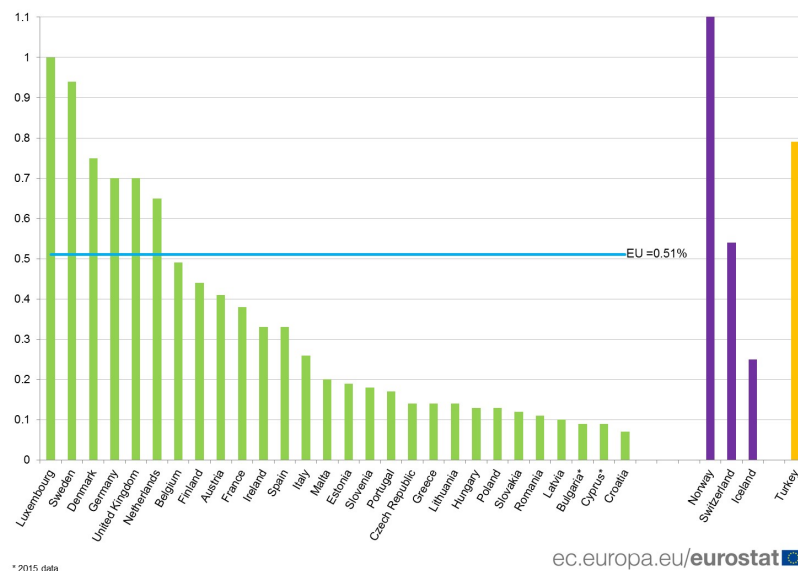

De EU engageerde zich om de 'Duurzame Ontwikkelingsdoelen' mee te helpen realiseren tegen 2030. Daarvoor beloofden de EU-landen **0,7% van hun bnp** te besteden aan ontwikkelingshulp. Hoewel deze belofte al van 1970 dateert, wordt deze doelstelling nog steeds niet gehaald.

De EU en haar lidstaten zijn de **grootste donator van ontwikkelingshulp** ter wereld. In 2016 besteedden ze samen 68 miljard euro aan steun voor de ontwikkelingslanden. Het grootste deel van het budget komt van de lidstaten. De EU maakte 81,9 miljard euro vrij voor de periode 2014-2020.

Procent van het BNP dat elk EU-land besteedt aan ontwikkelingshulp (2016)

2. De Europese Consensus over Ontwikkeling

Op basis van de 'Agenda voor Duurzame Ontwikkeling' van de VN werkte de EU in 2017 een 'Europese Consensus over Ontwikkeling' uit. Dat is een gemeenschappelijke **visie met een actieplan** van de Europese Raad, de Commissie en het Parlement om armoede uit te roeien en duurzame ontwikkeling te realiseren.

De Consensus beschrijft de **doelstelling** van het EU ontwikkelingsbeleid, nl. het bestrijden van armoede, en wil werk maken van **een geïntegreerd beleid**. Het ontwikkelingsbeleid moet m.a.w. rekening houden met economische, sociale en milieuaspecten van duurzame ontwikkeling, maar ook met andere beleidsdomeinen, zoals vrede en veiligheid, humanitaire hulp, migratie en klimaat. Ten slotte staat in de Consensus dat de EU armoede probeert te bestrijden door **partnerschappen** af te sluiten met ontwikkelingslanden en

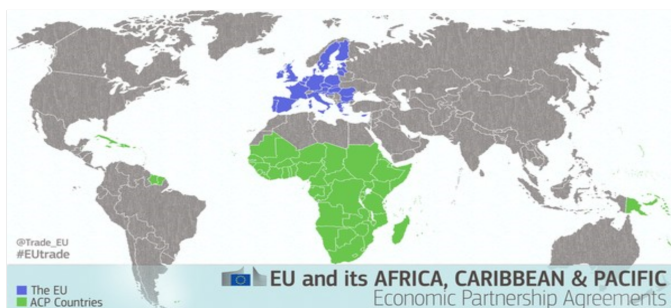
2. Ontwikkelingssamenwerking

1. De EU sluit partnerschappen af

De EU ziet **handel als een stimulans voor duurzame ontwikkeling**. Ze gelooft dat handel een voorwaarde is voor economische groei, en dus voor ontwikkeling. Daarom sluit de EU partnerschappen voor 'handel en hulp' af met ontwikkelingslanden.

Met de ACS-landen

De EU heeft een historische band (zie p. 2) met 78 landen van Afrika ten zuiden van de Sahara, de Caraïben en de Stille Oceaan (**de ACS-landen**). De samenwerking met de ACS-landen en de EU startte in 1975. Het huidige akkoord, de Cotonou-Overeenkomst of het ACS-EU Partnerschapsakkoord, is het belangrijkste Europese instrument voor ontwikkelingssamenwerking en loopt van 2000 tot 2020.

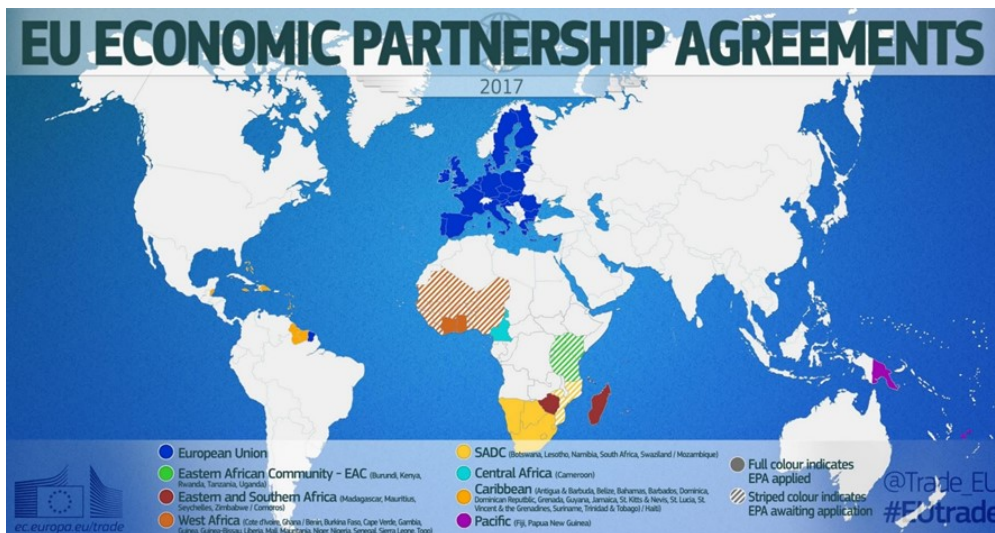
De Cotonou-Overeenkomst geeft de ACS-landen voordelige toegang tot de Europese markt. Maar volgens de regels van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) moet een land dezelfde voordelen geven aan het ene land als aan het andere. M.a.w. de voordelige markttoegang voor ACS-landen is in strijd met de WTO-regels. De EU wil de ACS-landen toch nog een voordeligere markttoegang geven, door regionale vrijhandelsverdragen af te sluiten: **Economische Partnerschapsovereenkomsten (EPA's)**. Voor de EU is vrijhandel de snelste weg naar ontwikkeling, en wil er zo de **armoede terugdringen** en hen **meer betrekken in de wereldeconomie**.

Om voordelige markttoegang en ontwikkelingshulp te krijgen, moeten de ACS-landen zich wel groeperen in regio's. Sinds 2010 is er binnen het partnerschap meer aandacht voor **politieke samenwerking**, rond bv. het klimaat en de vluchtelingencrisis.

De EPA's lagen bij de start van de onderhandelingen nogal sterk onder vuur. De meest gehoorde kritiek was het feit dat men vreesde dat de armoede in de ACS-landen zou stijgen door het feit dat deze landen moeten concurreren met economisch sterkere landen uit de EU.

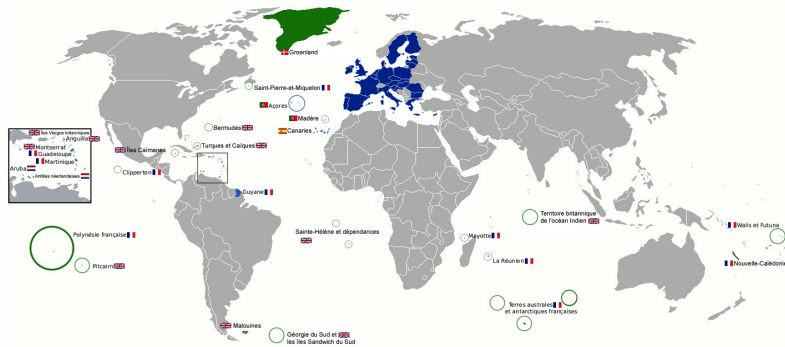
Een stand van zaken van de EPA's:

De eerste EPA die in volledig in werking trad (2018), was de EPA met de **Ontwikkelingsgemeenschap van zuidelijk Afrika** (SADC): Botswana, Lesotho, Mozambique, Zuid-Afrika, Swaziland en Namibië. Ze kunnen nu o.m. producten invoeren op de EU markt zonder invoerheffingen of -beperkingen. Daardoor zijn bananen uit Afrika bv. goedkoper voor ons dan bananen uit Zuid-Amerika.

Met de Overzeese Gebieden van de EU

De EU werkt ook nauw samen met de Overzeese Gebieden die deel uitmaken van Denemarken, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Het partnerschap wil vooral de economische banden tussen de EU en de Overzeese Gebieden versterken, en werken aan economische en sociale ontwikkeling. De programma's binnen dit partnerschap lopen van 2014-2020.

2. De EU geeft financiële steun via haar instrumenten

De Europese Unie beschikt over verschillende financiële instrumenten om het budget voor ontwikkelingssamenwerking te verdelen: thematische en geografische financiële instrumenten. De financiële steun is bedoeld voor landen die de hulp het meest kunnen gebruiken. Met deze landen sluit de EU een verdrag met daarin de doelen die moeten bereikt worden met die EU-steun. Zo'n verdrag wordt een 'nationaal indicatief programma' of NIP genoemd.

Sinds 2016 koppelt de EU financiële steun voor landen in Afrika en het Midden-Oosten aan medewerking bij het bestrijden van de vluchtelingencrisis. Dit oogste veel kritiek van ngo's.

Geografische financiële instrumenten

Dit zijn budgetten die bedoeld zijn om specifieke uitdagingen aan te pakken in bepaalde regio's.

- Het Instrument voor Ontwikkelingssamenwerking (DCI) geeft financiële steun aan projecten in Latijns-Amerika, Azië, het pan-Afrikaans Programma, het Midden-Oosten en Zuid-Afrika. Deze projecten moeten armoede bestrijden, maar ook werk maken van bv. veiligheid, voedselveiligheid en gezondheid.
- Het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) steunt projecten in landen waarmee de EU partnerschappen afsloot, zoals de ACS-landen en de Overzeese Gebieden van de EU.

Het Instrument voor Ontwikkelingssamenwerking

In Sri Lanka investeert de EU mee in de uitbouw van een rioleringsnetwerk en in waterzuiveringsinstallaties. Op die manier wil men vervuiling aanpakken en de gezondheid van de mensen verbeteren en zo werken aan duurzaam ontwikkelingsdoel 6. Het 'Sanitation and Hygiene Initiative for Towns (SHIFT)' project loopt van 2014 tot 2021 en kost 6 miljoen euro.

Het Europees Ontwikkelingsfonds

In 8 ACS-landen, waaronder Haïti, loopt een project om verwoestijning tegen te gaan. Het project loopt van 2014 tot 2019 en kost 4 miljoen euro. Meer dan 3.200 boeren werken er mee aan het project om de bodem weer vruchtbaar te maken.

Budget per instrument (2014-2020):

- DCI: 19,7 miljard euro
- EOF: 29,1 miljard euro
- IPA: 11,7 miljard euro
- ENI: 15,4 miljard euro
- IfG: 0,18 miljard euro
- EIDHR: 1,3 miljard euro
- IcSP: 2,3 miljard euro
- PI: 0,95 miljard euro
- INSC: 0,22 miljard euro

- Het Instrument voor Pre-toetredingssteun (IPA) steunt projecten in landen die zich voorbereiden om lid te worden van de Europese Unie, nl. de Balkanlanden en Turkije (zie dossier 'De EU en haar burens').
- Het Europees Nabuurschapsinstrument (ENI) investeert in projecten in de buurlanden van de EU die binnen het Nabuurschapsbeleid vallen, en die de economie, de democratie en de mensenrechten versterken en werken aan duurzame ontwikkeling (zie dossier 'De EU en haar burens').
- Instrument voor Groenland (IfG) moedigt de regio aan de economie te diversifiëren en te investeren in onderwijs en opleiding.

Thematische financiële instrumenten

Dit zijn budgetten die bedoeld zijn om bepaalde uitdagingen, waaraan de EU veel belang hecht, aan te pakken.

- Het Instrument voor Stabiliteit en Vrede (IcSP) investeert in projecten die conflicten proberen te voorkomen of aanpakken, en die werken aan de veiligheid en stabiliteit in die landen (zie dossier 'EU Buitenlands Beleid').
- Het Partnerschapsinstrument (PI) financiert projecten die o.m. wereldwijde uitdagingen aanpakken, zoals klimaatopwarming en energieveiligheid (zie dossier 'EU Buitenlands Beleid').
- Het Europees Instrument voor Democratie en Mensenrechten (EIDHR) geeft financiële steun aan projecten die de EU waarden uitdragen: respect voor de mensenrechten, de rechtsstaat, de democratie, enz.
- Het Instrument voor samenwerking inzake Nucleaire Veiligheid (INSC) wil landen ondersteunen om verantwoord om te gaan met kernenergie.

Het Europees Instrument voor Democratie en Mensenrechten

De EU wil in Afghanistan een kritische debatcultuur ontwikkelen door te investeren (0,5 miljoen euro) in lokale media die bepaalde thema's onder de aandacht brengen, zoals vrouwenrechten en inspanningen die gedaan worden om er de mensenrechten, goed bestuur en de rechtsstaat te versterken.

Instrument voor samenwerking inzake Nucleaire Veiligheid

In 1986 vond een grote kernramp plaats in Tsjernobyl (Oekraïne). In 2015 werd, met 470 miljoen euro financiële steun van de EU, een nieuwe overkapping geplaatst over de kerncentrale om radioactieve straling tegen te gaan.

3. Humanitaire hulp

Gebeurt er een natuurramp of een door de mens veroorzaakte ramp, dan probeert de EU via humanitaire hulp de slachtoffers zo snel mogelijk te helpen. Het gaat daarbij om noodhulp, zoals voedsel, tenten of medische teams. Deze hulp is altijd tijdelijk en voor een korte periode.

Coördinatie van Europese hulp door ECHO

De EU verspreidt humanitaire hulp, die jaarlijks 1 miljard euro bedraagt, via het Bureau voor Humanitaire Noodhulp: ECHO (European Commission Humanitarian Aid Office). Daarvoor werkt ze samen met partnerorganisaties die in de getroffen regio's de noodhulp verzorgen. Het gaat over ngo's, zoals het Rode Kruis, organisaties van de Verenigde Naties, zoals Unicef, en andere internationale organisaties.

Vormen van hulp

De EU verstrekt 3 soorten humanitaire hulp: noodhulp, voedselhulp en vluchtelingenhelp.

Noodhulp is financiële hulp die vlak na een ramp gegeven wordt voor de aankoop van voedsel, geneesmiddelen en tenten of heropbouw.

Noodhulp voor de Caraïbische eilanden

In september 2017 werden een aantal Caraïbische eilanden getroffen door orkaan Irma. De EU trok 2 miljoen uit voor noodhulp: het herstel van 'vitale voorzieningen', zoals ziekenhuizen, water en sanitair.

Voedselhulp is hulp voor regio's waar er hongersnood is of waar er door een (natuur)ramp hongersnood ontstaat.

Voedselhulp voor de Hoorn van Afrika

Door de aanhoudende droogte in Somalië, Ethiopië, Djibouti, Oeganda en Kenia sinds 2015 is er een groot tekort aan water en voedsel. De EU probeert de hongersnood aan te pakken door voedselhulp te geven, maar ook door water te voorzien, door mensen te behandelen die ondervoed zijn of het tegengaan van ziektes, zoals cholera. In de eerste helft van 2017 gaf de EU voor 260 miljoen euro voedselhulp aan deze regio.

Vluchtelingenhulp is hulp voor mensen die hun land zijn ontvlucht voor bv. oorlog en geweld.

Vluchtelingenhulp voor Turkije

Turkije is het land dat het grootste aantal vluchtelingen ter wereld opvangt. Momenteel zo'n 3,5 miljoen vluchtelingen. Bovendien sloot het land een 'deal' met de EU: een vluchteling die toekomt in Griekenland wordt naar Turkije gebracht, en in ruil wordt een vluchteling uit Syrië, Eritrea of Irak die al langer in Turkije verblijft, opgenomen in de EU. In 2018 besloot de EU de 'deal' te verlengen. Dat kost de EU de komende 2 jaar 3 miljard euro om vluchtelingen op te vangen en water, voedsel, sanitair en onderwijs te voorzien.

Op deze deal kwam erg veel kritiek, onder meer over het feit dat de EU haar verantwoordelijkheid over de vluchtelingen afschuift op Turkije en het zo de controle over de EU-buitengrenzen heeft, dat de EU in de praktijk nauwelijks vluchtelingen overneemt, dat Turkije de mensenrechten niet respecteert, enz.

Humanitaire hulp is een instrument van het buitenlands beleid van de EU. Maar sinds 2016 krijgen ook EU-lidstaten noodhulp. Om de grote toestroom van vluchtelingen aan te kunnen kregen ngo's, zoals UNHCR, het Rode Kruis en Oxfam, die in **Griekenland en Spanje** steun voor medische hulp, huisvesting en transportmiddelen voor vluchtelingen. In 2018 werd daarvoor 45,6 miljoen euro aan noodhulp verstrekt.

*"Het vluchtelingenverdrag tussen Europa en Turkije is een schandelijk verdrag dat het vluchtelingenrecht ondermijnt. Europa verplaatst zijn grenzen naar andere landen zoals Turkije en binnenkort naar Afrika", aldus **Artsen Zonder Grenzen**. De organisatie neemt klaar en duidelijk afstand van het EU-beleid en wil daarom geen Europees geld meer gebruiken.*

Coördinatie van nationale hulp

Als een land getroffen wordt door een ramp, dan reageren heel wat landen met humanitaire hulp. Om ervoor te zorgen dat de hulp die geboden wordt door nationale overheden op elkaar afgestemd wordt, richtte de EU **het Mechanisme voor civiele bescherming** (EUCP) op. Het Mechanisme zorgt ervoor dat er snel en doelgericht humanitaire hulp kan geboden worden aan getroffen landen, zowel in als buiten de EU. Alle landen ter wereld kunnen een beroep doen op het Mechanisme.

In de zomer van 2018 werd het meerdere keren geactiveerd. Zo vroegen Letland, Griekenland en Zweden vroegen hulp om de bosbranden onder controle te krijgen. Het Mechanisme werd in 2018 ook verder uitgebreid en moet landen helpen met preventie, kennisuitwisseling en betere opleidingen.

Inzet van het Europees Vrijwilligerskorps voor Humanitaire Hulpverlening

Sinds 2015 heeft ECHO een [Europees Vrijwilligerskorps](#). De vrijwilligers kunnen ingezet worden bij humanitaire hulpacties overal ter wereld. EU-burgers die ouder zijn dan 18 kunnen 1 tot 18 maanden ingezet worden op verschillende projecten.

Het Europees Solidariteitskorps

Ook het Solidariteitskorps kan ingezet worden voor humanitaire hulpacties. Het geeft jongeren immers de kans om in eigen land of elders in Europa vrijwilligerswerk te doen of mee te werken aan projecten die mensen en gemeenschappen helpen.

Zo werden vrijwilligers ingezet voor hulp na de aardbeving in Italië (Norcia) in de zomer van 2017.

4. WIE IS VERANTWOORDELIJK VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HUMANITAIRE HULP?

Alle initiatieven die genomen worden in het kader van het ontwikkelingssamenwerking of humanitaire hulp moeten aansluiten bij het GBVB van de EU.

Voor nieuwe beslissingen over Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp wordt de 'gewone' besluitvormingsprocedure gevolgd.

Dat betekent dat de Europese Commissie wetsvoorstellen kan uitwerken, waarover de Raad van Ministers (in dit geval de Raad Buitenlandse Zaken) en het Europees Parlement beslissen. De verantwoordelijke EU commissarissen zorgen er ten slotte voor dat de beslissingen in de praktijk gebracht worden.

Neven Mimica

De EU commissaris voor Ontwikkelingssamenwerking staat aan het hoofd van DG Internationale Samenwerking en Ontwikkeling (DG DEVCO).

Christos Stylianides

De EU commissaris voor Humanitaire Hulp staat aan het hoofd van het Directoraat-Generaal Humanitaire Hulp en Civiele Bescherming (DG ECHO).

HIEROVER WIL IK MEER WETEN

Nuttige links

- https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/overview_en
- https://www.europa-nu.nl/id/vg9pjQ8ja4z2/beleid_ontwikkelingssamenwerking
- https://www.europa-nu.nl/id/vg9pixyyqmw2/beleid_humanitaire_hulp
- https://europa.eu/european-union/topics/development-cooperation_nl